

BO‘LAJAK TARBIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KASBIY-METODIK RIVOJLANTIRISH ORQALI FANNI O‘QITISHGA TAYYORLASH.

**Yoqubaliyeva Dilafro‘z Payzidin qizi
Andijon davlat pedagogika institute
Pedagogika va psixologiya kafedrası o‘qituvchisi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini kasbiy-metodik rivojlantirish orqali tarbiya fanini o‘qitishga tayyorlash va o‘qituvchilarning darslarda zamonaviy pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, ta’limiy o‘yinlar va 4K modelidan foydalanish o‘quvchilarni erkin va mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish, mantiqiy fikrlash doiralari kengaytirish bilan birga ularni darslarda o‘rganganlarini hayot bilan bog‘lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: kasbiy, metodik, texnikaviy, kritik, kommunikatsiya, kollaboratsiya, axborotli, insonparvarlik, vatanparvarlik, mas’uliyat, kreativlik, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, ma’rifatparvarlik, interfaol.

Kirish. Bugungi shiddat bilan rivojlanib borayotgan davrda mamlakatimizda tarbiya fanining mazmun va mohiyatini barkamol avlodni tarbiyalash va ta’lim berishga qaratilganligini ko‘rishimiz mumkin. Yurtimizda sog‘lom, yetuk va barkamol avlodni tarbiyalash, yosh avlodni XXI asr texnika asri talablariga to‘liq javob beradigan har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida voyaga yetkazish bo‘yicha zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratilgan. Tarbiya jarayonida o‘quvchilarning axloqiy sifatlarini tarkib toptirish muhim masalalardan biridir. Axloq normalarini o‘quvchilar ongiga singdirish zarur.

Tarbiya - yosh avlodni har tomonlama voyaga yetkazish, unda ijtimoiy ong va xulq-atvorni tarkib toptirishga yo‘naltirilgan faoliyat hisoblanadi. Shaxsni aqliy, jismoniy, axloqiy, ma’naviy sifatlarini shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, insonning jamiyatda tutgan o‘rni va turmush tarzini yaxshilashini ta’minlash uchun zarur bo‘lgan xususiyatlarini tarkib toptirish jarayonidir. Tarbiya inson shaxsini shakllantirish, uning ijtimoiy, siyosiy, madaniy, ma’rifiy hayotida faol ishtirokini ta’minlashga qaratilgan barcha ta’sirlar, tadbirlar, harakatlar, intilishlar majmuini anglatadi.

Tarbiya nafaqat oilada, maktab, bolalar va yoshlar tashkilotlarida olib boriladigan jarayonlar bo‘libgina qolmay, balki uning yetakchi g‘oyalari gazeta va jurnallar, ommaviy axborot vositalari orqali singdirilgan mafkurani ham o‘z ichiga oladi. Chunonchi, tarbiya ta’limga nisbatan kengroq bo‘lgan tushunchadir. Bunday tarbiyaning oila va tarbiyaviy muassasalar hamda jamoat tashkilotlari tomonidan amalga oshirilishini nazarda tutadi. Shunday ekan, tarbiya ta’lim olish bilan uzviy chambarchas bog‘liq holda amalga oshirilib kelinadi. Ta’lim-tarbiya orqali shaxsda ezgu ma’naviy-axloqiy sifatlar tarkib topib boradi.

Buning uchun ta’lim jarayonida “4K” modelini qo‘llash kerak.

Yangi o‘quv yilidan boshlab boshlang‘ich sinf o‘quvchilari yangi avlod darsliklari asosida ta’lim oladi. Darsliklarning asosiy xususiyatlaridan biri – ularning 4K tamoyili asosida ishlab chiqilganidadir. Ya’ni bu tamoyilda quruq ma’lumotlarni yodlatish yoki shunchaki o‘qish, yozishni o‘rgatish bilan cheklanilmaydi. O‘quvchilar nafaqat fanlarni, balki XXI asrda zarur bo‘lgan hayotiy ko‘nikmalarni ham o‘rganadi. Yangi innovatsion yondashuvni O‘zbekiston maktablarida joriy etishdan oldin xorijiy tajribalar ham o‘rganildi. Singapur, Xitoy, Angliya, Finlandiya, Estoniya kabi ta’limi ilg‘or mamlakatlar o‘quvchilarda 4K tamoyilini o‘z ichiga olgan XXI asr ko‘nikmalarini rivojlantirishga asosiy e’tibor qaratadi.

4 “K” modeli

1. Kritik (tanqidiy) fikrlash (Critical Thinking);

2. Kreativlik (ijodiy yondashuv) (Creativity);
3. Kommunikatsiya (Communication);
4. Kollaboratsiya: (Collaboration:).

4K ko‘nikmalar

Tanqidiy fikrlash, tahlil – topshiriqni alohida kichik vazifalarga bo‘lish, masalalarni yechishning yakuniy algoritmlarini yaratish qobiliyati; baholash – kirish va chiqish ma’lumotlarining sifati va muvofiqligini baholash qobiliyati; tushuntirish-o‘z nuqtayi nazarini dalillash, mantiqiy-bog‘liq izchil matnlar qurish; maqsadlarni belgilash-erishish mumkin bo‘lgan maqsadlarni to‘g‘ri shakllantirish, zarur ma’lumotlarni va uning yetariligidini aniqlash, shu asosida mustaqil xulosalar chiqarish qobiliyati; o‘zini boshqara bilish-o‘z-o‘zini tekshirish, xulosalarni tuzatish va mulohaza yuritish (refleksiya); modellashtirish-amaliy vaziyatni sifatli tahlil qilish va vazifalarni hal qilish uchun vaziyatni mavhum modeli bilan almashtirish qobiliyati; o‘rganilayotgan predmetga turli nuqtaliy nazardan qarash amaliyoti; kuzatish va o‘lchovlarni rejalashtirish va amalga oshirish amaliyoti.

Kreativlik (Ijodkorlik) ko‘nikmasi, qiziquvchanlik–tevarak-atrofdagi olamga qiziqish va u haqida ko‘proq bilishga intilish, dunyo obyektlari o‘rtasidagi sabab-natija munosabatlarini aniqlash, axborotni mustaqil izlash va o‘z savollariga javob topish qobiliyati; tasavvur–ko‘plab original va nostandart g‘oyalarni ishlab chiqish qobiliyati; optimallashtirish–maqsadga tez va samarali erishish uchun bir nechta usullarni solishtirish qobiliyati; g‘oyalarni rivojlantirish-g‘oyalarni turli nuqtayi nazardan baholash, ularning kuchli va zaif tomonlarini izlash, o‘zgaruvchan sharoitlarda va yangi ma’lumotlarning paydo bo‘lishida o‘z faoliyatini tezda qayta qurish qobiliyati.

Muloqot qilish ko‘nikmasi, muloqotdan cho‘chimaslik va muloqotni uyushtira bilish qobiliyati, savollar berish va ularga javob berishga tayyorlik, muloqot maqsadi va mazmuniga, shuningdek, suhbatdoshga moslashish qobiliyati; muloqotchanlik maqsadlariga erishishda verbal va noverbal vositalardan foydalanish qobiliyati; muloqot qoidalari ma’nosini tushunish va ishonch darajasini oshirish; boshqa odamlarning fikrini tinglashni o‘rganish; o‘zining ijobiy obrazi shakllanishini ta’minlash; o‘z fikr va his-tuyg‘ularini ifodalash amaliyoti; taqdim etish, qabul qilish va qayta aloqani aks ettirish amaliyoti; o‘z fikrlari va mulohazalarini aniq dalillash amaliyoti; katta va kichik jamoada boshqalar bilan ishlash amaliyoti.

Jamoaviy ishlash ko‘nikmasi umumiy maqsadlarni o‘z maqsadidek qabul qilish qobiliyati, ularga erishish uchun birgalikda harakat yo‘nalishini qurish qobiliyati; ijtimoiy o‘zaro ta’sir, ya’ni umumiy maqsadlarni muhokama qilish, muzokaralar olib borish, o‘z harakatlarini boshqa odamlarning harakatlari bilan muvofiqlashtirish; o‘z rejaları va g‘oyalarni amalga oshirish uchun yetakchilik ko‘nikmalarini va o‘z jamoasini shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish; o‘z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarish; mustaqillik va avtonomiya va tashabbuskorlik.

Olingan natijalar va ularning tahlili. Ta’limni tashkil qilish shakllari o‘quvchilar soniga qarab ta’limning jamoaviy, guruhli shakllari, kichik guruhlarda ishlash, juftliklarda ishlash va individual (yakka tartibda) ishlash kabi shakllari bo‘ladi. Jamoaviy ta’lim shaklida vazifalarni bajarish va muhokama qilishda butun sinf ishtirok etadi.

XULOSA

Bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini kasbiy-metodikasini oshirish va dars jarayonida interfaol metodlar va ta’limiy o‘yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarni mustaqil, erkin fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o‘rganganlarini hayot

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

bilan bog’lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. Bo’lajak tarbiya fani o’qituvchilarining bunday zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib, darslarni ilg’or pedagogik hamda axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilishi ta’lim-tarbiya jarayonini sifatini yanada oshirishini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati

1. Shavkat Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.
2. Shavkat Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash
3. Forobiy. «Fozil odamlar shahri». - T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. 184-185-b.
4. R.A.Mavlonova, N.Rahmonqulova, B.Normurodova, K.Matnazarova. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. Darslik. Nizomiy nomidagi TDPU Rizografiyada nashr qilindi. Toshkent, 2004-yil.
5. Jumayeva Habiba G’aforovna "Pedagogical akmeology" international scientific-methodical journal 5(7)2023